

Jonge bouwkunst in Zoetermeer; drie voorbeelden gewaardeerd¹

Karen Kranen

Maart 2021

Inleiding

In 2018 heeft De Gemeente Zoetermeer haar nieuwbouwplannen, “Versnellingsagenda Woningbouw²” gepresenteerd. Eén van de gevolgen van deze woningbouwagenda is de mogelijke sloop van bestaande gebouwen uit de beginperiode van de groeikern Zoetermeer. Bovendien is begin 2019 “Het Masterplan De Entree³” door de gemeenteraad vastgesteld waarbij onder andere het gebied rond NS Station Zoetermeer gaat veranderen. In de motie van de Gemeenteraad van Zoetermeer van 5 november 2018⁴ is aangegeven dat er samen met het Historisch Genootschap Oud Soetermeer (HGOS) gewerkt moet worden aan een inventarisatie van panden met een mogelijke cultuurhistorische betekenis of waarde. De Commissie Historisch Erfgoed van het HGOS heeft drie van de locaties uit deze plannen onderzocht en hierover een korte geschiedenis geschreven en een waardering opgesteld.

Het gaat hier om “Post 65” bouwkunst. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is een onderzoek gestart naar deze bouwperiode en bestudeert wat nu nog zichtbaar is in de gebouwde omgeving, hoe men hier een betekenis aan kan geven en wat hiervan van belang is om te bewaren voor de toekomst⁵.

Ons onderzoek vertelt het verhaal van drie plekken in Zoetermeer en bekijkt deze aan de hand van enkele van de zogenaamde kwaliteiten en waarderingscriteria uit de Handreiking cultuurhistorie in de m.e.r. (milieueffectrapport) en mkba⁶ (maatschappelijke kostenbatenanalyse). Wij hebben ons beperkt tot het onderdeel historische (steden) bouwkunde.

Het betreft hier onder andere verbondenheid met een historische gebeurtenis of ontwikkeling, stedenbouwkundige context en bouwkundige staat, het voorkomen van vergelijkbare gebouwen, het belang voor de bouwgeschiedenis of architectuurgeschiedenis of kenmerkend voor een periode of stijl⁷.

De drie projecten waar het hier om gaat zijn het politiebureau en de brandweerkazerne aan het Burgemeester Wegstapelplein 1 en de Brusselstraat 4 in het Stadshart, het complex aan het Kinderen van Versteegplein in Driemanspolder bestaande uit nummers 6, 10, 11, 18, 53 tot en met 86, 87 en 19 tot en met 41 en het voormalige Monuta gebouw aan de Van Aalstlaan 24 in Palenstein.

In 2020 is het Gemeentelijke inventarisatie project post 45 en post 65 van start gegaan. De drie complexen worden meegenomen in deze inventarisatie. De toekomst van deze gebouwen is nog onduidelijk omdat er vraag is naar nieuwbouwlocaties. De volgende vraag is hoe deze gebouwen een nieuwe toekomst te geven. Daarbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld herbestemming of herbestemming gecombineerd met nieuwbouw.

Waardering

Bij de waardering van gebouwen gebruiken we een aantal waarderingscriteria. Waarderingscriteria voor monumentenselectie worden gebruikt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en staan in de richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek⁸. Het hier gebruikte schema is afkomstig uit de uitgebreide versie van de Handreiking cultuurhistorie in de m.e.r. en mkba van de RCE⁹. De hierin vermelde criteria verschillen niet veel van de eerder genoemde RCE criteria en zijn ook van toepassing op archeologie en geografie.

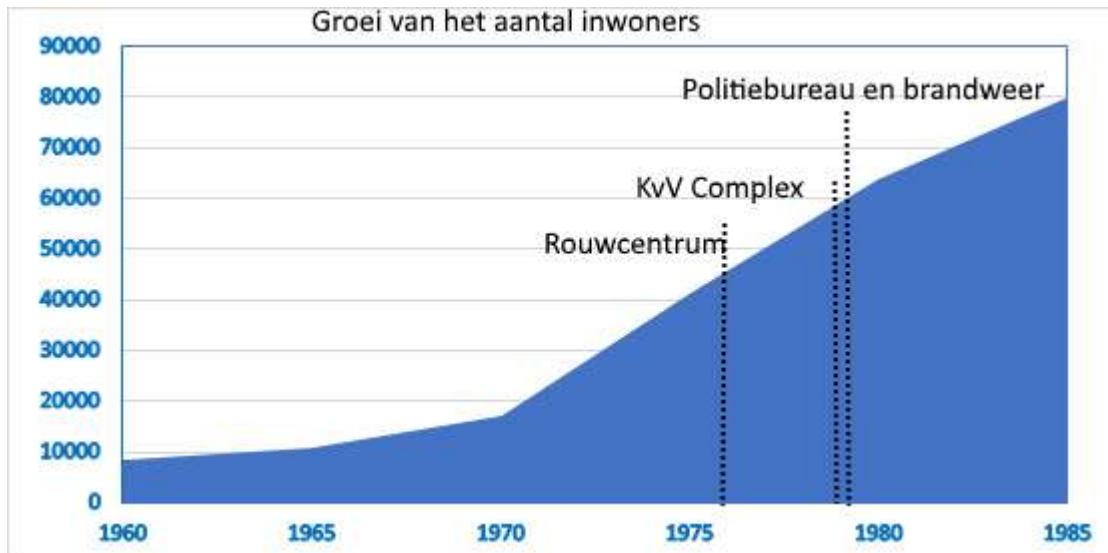
De historische waarde kan bepaald worden aan de hand van waarderingscriteria als:

- De beleefde kwaliteit met zichtbaarheid en herinnerbaarheid
- De fysieke kwaliteit met gaafheid en geconserveerdheid
- De inhoudelijke kwaliteit met zeldzaamheid, informatiewaarde, samenhangendheid en representativiteit.

Kwaliteiten	Waarderingscriteria
Beleefde kwaliteit	<u>Zichtbaarheid</u> , esthetische kwaliteit, past in omgeving <u>Herinnerbaarheid</u> , verbonden met historische gebeurtenis, ouderdom
Fysieke kwaliteit	<u>Gaafheid</u> (herkenbaarheid), compleetheid, authenticiteit, oorspronkelijk karakter behouden <u>Geconserveerdheid</u> , bouwkundige staat
Inhoudelijke kwaliteit	<u>Zeldzaamheid</u> , vergelijkbare objecten uit dezelfde periode <u>Informativiteit</u> , belang voor (bouw)geschiedenis, mate waarin object culturele, sociaaleconomische, maatschappelijke of technische bestuurlijke ontwikkelingen tot uitdrukking brengt <u>Samenhangendheid</u> (ensemble waarde), onderdeel vormend van grotere eenheid <u>Representativiteit</u> (cultuurhistorische waarde), kenmerkend voor bepaalde periode, bouwstijl

Groei

De Tweede Kamer besloot in 1962 om Zoetermeer als overloopgebied van Den Haag aan te wijzen. De term groeikern werd vanaf 1972 gebruikt. De stad zou uitgebreid worden en groeien van de toen aanwezige bijna 10.000 inwoners (afb a) naar een stad met 100.000 inwoners

(Afb. a) grafiek met de toename van de bevolking. (bron: HGOS)

Het Structuurplan Zoetermeer uit 1965 werd pas in 1968 vastgesteld. Voor Driemanspolder en Palenstein werden vooruitlopend op het Structuurplan deelplannen gemaakt, zodat in 1966 begonnen kon worden met de bouw. Het stedenbouwkundig ontwerp van de wijken Palenstein en Driemanspolder bestond uit laagbouw aansluitend op het dorp en hoge blokken langs de randen van de wijk. Deze grootschaligheid is kenmerkend voor de jaren zestig. In de jaren zeventig ontstond een reactie op de grootschaligheid en werd laagbouw en kleinschaligheid belangrijk, ook voor de noodzakelijke grootschalige voorzieningen. De twee eerder genoemde projecten, in Palenstein en Driemanspolder, zijn aan de rand gebouwd van de al bestaande wijken. Het Politiebureau met Brandweerkazerne is het eerste gebouw in een nog leeg gebied: met de bouw van het Stadshart is pas in 1980 begonnen.

¹ Dit artikel is een aangepaste versie van de tekst in 't Seghen Waert jaargang 38 nr. 3, 2019 pp 2-13 , *Geef de toekomst een verleden: jonge bouwkunst in Zoetermeer*.

² Op 8 oktober 2018 heeft de gemeenteraad de Versnellingsagenda Woningbouw vastgesteld. Er zijn 14 locaties vastgesteld waar versneld gebouwd zou kunnen worden.
https://www.zoetermeer.nl/inwoners/versnellingsagenda-woningbouw_48338?pk_campaign=Redirects&pk_kwd=versnellingsagendawoningbouw (opgevraagd op 22 juli 2019)

³ https://www.zoetermeer.nl/inwoners/ruimtelijke-ontwikkeling_46734/rubriek/entree-zoetermeer_6988.html. Rapport "Gebiedsontwikkelingsplan 2019", 07-12-2018. (opgevraagd 28 juli 2019)

⁴ Motie: 1811-38 D66 - Cultuur-Historische panden inventariseren, te vinden op de website van de Gemeente Zoetermeer: Overzichten – Moties <https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Zoetermeer/a65824e6-c795-4f5f-8591-7314db9a4769>

⁵ Post 65, verder lezen over het onderzoek (opgevraagd op 21072019) : <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/monumenten-aanwijzen-en-afvoeren/verkennen-nieuwe-thema-s/verkenning-post-65> en <https://www.monumenten.nl/post-65-verkenning-naar-erfgoed-uit-1965-1990>

⁶ Handreiking cultuurhistorie in de m.e.r. en mkba, Witteveen en Bos, RCE 2008. <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2008/01/01/handreiking-cultuurhistorie-in-m-e-r-en-mkba>.

⁷ Deze criteria staan ook in het korte overzicht van de RCE waarderingscriteria voor bouwkunst uit 2019: <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2019/01/01/waarderingscriteria>

⁸ Zie voetnoot 7.

⁹ Zie voetnoot 6.